

Spöket som man kunde se igenom

Berättelse

Det var sommaren 1920 i en filmstudio i Solna, nära Stockholm. Victor Sjöström höll på att göra en film som hette *Körkarlen*. Filmen byggde på en bok av Selma Lagerlöf. Victor var både regissör och skådespelare, för han spelade också huvudrollen själv.

I filmen fanns spöken. Victor ville att de skulle se riktigt verkliga ut. Spökena skulle gå fram över golvet, och man skulle kunna se rakt igenom kropparna. Det var ett mycket svårt mål, eftersom det inte fanns några datorer på den tiden.

Victor och hans fotograf Julius Jaenzon hittade en lösning. De spelade in samma bild flera gånger på exakt samma filmremsa. Först filmade de rummet med de levande personerna. Sedan spolade de tillbaka filmen och spelade in spöket på samma bild. Då blev spöket genomskinligt, eftersom rummet syntes igenom det.

Arbetet krävde stort tålamod. Allt måste stämma på millimetern. Skådespelarna fick stå på exakt rätt plats, och ljuset måste vara likadant varje gång. Om något blev fel måste de börja om från början. Ibland tog en enda scen flera dagar.

Till slut blev filmen klar. *Körkarlen* hade premiär den 1 januari 1921 på biografen Röda Kvarn i Stockholm. Publiken hade aldrig sett något liknande, och filmen blev känd i hela världen. Tricket med dubbla bilder hjälpte till att göra Victor Sjöström världsberömd.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
en filmstudio	ett hus där man gör film
en regissör	den som bestämmer hur en film ska göras
en huvudroll	den största och viktigaste rollen
ett spöke	en död person som syns igen
genomskinlig	som man kan se rakt igenom
en fotograf	här: den som sköter filmkameran
en filmremsa	den långa remsa som filmen finns på
spola tillbaka	dra tillbaka filmen till början
tålamod	förmåga att vänta och arbeta lugnt
en premiär	första gången en film visas
en biograf	ett hus där man ser film

Läsförståelsefrågor

---

1. Vilken bok byggde filmen *Körkarlen* på?
  1. en bok av Victor Sjöström
  2. en bok av Selma Lagerlöf
  3. en bok av Julius Jaenzon
2. Vad ville Victor visa i filmen?
  1. spöken som man kunde se igenom
  2. stora djur
  3. en stad på natten
3. Hur gjorde de spökena genomskinliga?
  1. med en dator
  2. de spelade in samma bild flera gånger på samma film
  3. de målade skådespelarna vita
4. Varför tog arbetet lång tid?
  1. allt måste stämma exakt, annars fick de börja om
  2. skådespelarna kom för sent
  3. studion var för liten
5. Stämmer påståendena? Svara *ja*, *nej* eller *det står inte i texten*.
  1. Victor Sjöström spelade huvudrollen i filmen.
  2. Det fanns datorer som hjälpte dem med spökena.
  3. *Körkarlen* hade premiär på Röda Kvarn i Stockholm.
6. Varför var arbetet med spökena så svårt på den tiden? (öppen fråga)
7. Varför tror du att publiken blev så förvånad? (inferens)

Facit

1. en bok av Selma Lagerlöf
1. spöken som man kunde se igenom
1. de spelade in samma bild flera gånger på samma film
1. allt måste stämma exakt, annars fick de börja om
1. ja b) nej (det fanns inga datorer på den tiden) c) ja
- Exempel på svar: Det fanns inga datorer, så de fick lösa allt med kameran. De måste spela in samma bild flera gånger och få allt att stämma exakt.
- Exempel på svar: Ingen hade sett genomskinliga spöken röra sig i en film förut, så det kändes helt nytt och nästan som magi.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten ger en närbild av hur ett berömt filmtrick gjordes och kompletterar biografien, som nämner *Körkarlen* men inte själva arbetet. Berättelsen står i preteritum; bra för att öva dåtid och orsak (eftersom, därför att). Tema: tålamod och problemlösning. Be gärna deltagarna berätta om något de fått öva länge på.

Diskussionsfrågor

- Victor löste ett svårt problem utan dator. Har du löst något svårt på ett smart sätt? Berätta.
- Vad tycker du om filmer med spöken eller magi?
- Att göra spökerna tog mycket tålamod. När i livet behöver man tålamod?
- **Skriv (4 meningar):** Skriv om en gång då du fick öva länge på något innan det blev bra.

Källor och faktagranskning

- Victor Sjöström – Wikipedia (svenska): https://sv.wikipedia.org/wiki/Victor_Sjöström
- Victor Sjöström – Wikipedia (engelska): https://en.wikipedia.org/wiki/Victor_Sjöström
- Victor D Sjöström – Svenskt Biografiskt Lexikon: <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Artikel/6000>
- Victor Sjöström | Britannica: <https://www.britannica.com/biography/Victor-Sjostrom>
- Victor Sjöström – Stiftelsen Ingmar Bergman: <https://www.ingmarbergman.se/en/person/victor-sjostrom>

Faktagranskad i juni 2026. Nyckelfakta: Victor David Sjöström föddes 20 september 1879 i Högerud, Silbodals socken i Värmland, och dog 3 januari 1960 i Stockholm. Han regisserade sin första film 1912 (*Trädgårdsmästaren*). *Körkarlen* (1921) räknas som hans mästerverk och höjdpunkten inom svensk stumfilm. Han arbetade i Hollywood cirka 1923–1930 (bland annat Han som får örfilarna 1924, *Stormen/The Wind* 1928) och återvände sedan till Sverige. 1957 spelade han huvudrollen som Isak Borg i Ingmar Bergmans *Smultronstället*. Osäkerhet: källor anger ibland Årjäng/Silbodals som födelseort; den exakta platsen är Högerud i Silbodals socken.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.